

Primo Levi: «Si la guerra és la mort, l'art és la vida»

El supervivent d'Auschwitz deia que «la memòria és un deure»

"Aquesta nit tenim amb nosaltres a l'estudi Primo Levi, un químic, un científic que ha tornat a la vida." Va ser deportat a Auschwitz quan tenia 24 anys per ser jueu i partisà. El malson del camp de concentració va durar gairebé un any: del febrer del 1944 al gener del 1945. Va sobreviure a la barbàrie i en va sortir amb la necessitat d'escriure el que havia viscut. De com n'eren de prims i perillosos els límits. Nascut a Torí el 31 de juliol de 1919 i mort l'11 d'abril 1987 al mateix lloc -d'un possible suïcidi-, el recordem amb una entrevista en què explica amb un detall tan exacte que fa mal com era la vida al camp de la mort.

V?deo: <https://www.youtube.com/watch?v=yjbsl5Py-k>

1. Vaig començar a escriure dins del camp de concentració, a l'època en què treballava al laboratori químic del mateix camp. Escrivia sabent molt bé que estava prohibit, perquè escriure i guardar els escrits era considerat espionatge.

2. Si la guerra és la mort, l'art és la vida. Tant a la *Ilíada* com a l'Antic Testament es reflecteix la necessitat humana d'expressar amb poesia les atrocitats de la guerra.

3. És necessari diferenciar que hi ha torturadors per naturalesa, per instint, i d'aquests n'hi havia pocs. Els que estaven amb nosaltres feien un treball de vigilància perquè se sentien dins d'un sistema. Al meu parer, la gran idea de Hitler, copiada també per Mussolini, va ser la de la propaganda i de l'escola. L'escola nazi estava molt ben organitzada, com totes les institucions nazis. Era una fàbrica de fanàtics i de seguidors ciutadans súbdits i obedients.

4. No hi havia regles, ni en la vida de cada individu ni en la col·lectiva. Et trobaves amb extrems. Hi havia optimistes que deien: "Tinguem valor, demà la guerra s'acabarà", i pessimistes absoluts que deien: "Demà ens mataran a tots". No eren pensaments de grups diferents. Tots oscil·làvem d'un estat a l'altre.

5. Fa molts anys que ja no somio en Auschwitz. El verí d'Auschwitz ja no em corre per les venes.

6. Com a paraules, recordo les ordres. Com a sons, la marxa que tocava l'orquestra cada matí i cada nit. Jo no sé escriure música, però podria taral·lejar-la perquè la tinc viva a la memòria. Ho he escrit al llibre *Si això és un home*: és l'última cosa que oblidaré. Ja han passat quaranta anys i ho puc confirmar.

7. Per sobreviure una experiència així, en primer lloc s'ha de tenir una bona resistència física i no tenir una edat ni massa jove ni massa avançada. La meua era la justa. Un noi de 16 o 17 anys no tenia la capacitat de resistir, en aquesta edat ets desordenat i no estàs gaire preparat per autodisciplinar-te i seguir. I dels avis, ni en parlem.

8. Al camp de concentració la capacitat més útil era saber idiomes. Calia conèixer l'alemany i el polonès o aprendre'ls, perquè si no ho feies, naufragaves ràpid. Els que no els entenien i no es feien entendre, s'automarginaven al cap de pocs dies. No entenien les ordres, ni els consells, ni podien expressar les seves necessitats. En segon lloc, una cosa molt important era la fe. Creure en qualsevol cosa. Que fos una fe religiosa, o política, o filosòfica. El que era important era anar més enllà del propi individu.

9. Vaig ser arrestat per militars italians feixistes i no per soldats alemanys. El meu cosí i el seu pare

van ser venuts per cinc mil lliures cadascun, per un espia que és molt possible que fos un ciutadà italià feixista. Amb tot això vull dir que els feixistes italians imitaven els militars alemanys. La meva mare i la meva germana van sobreviure gràcies a l'hospitalitat no d'amics cristians, sinó de gent que havia comprès que les buscaven perquè eren jueves. Sabent que podien morir per haver-les ajudat.

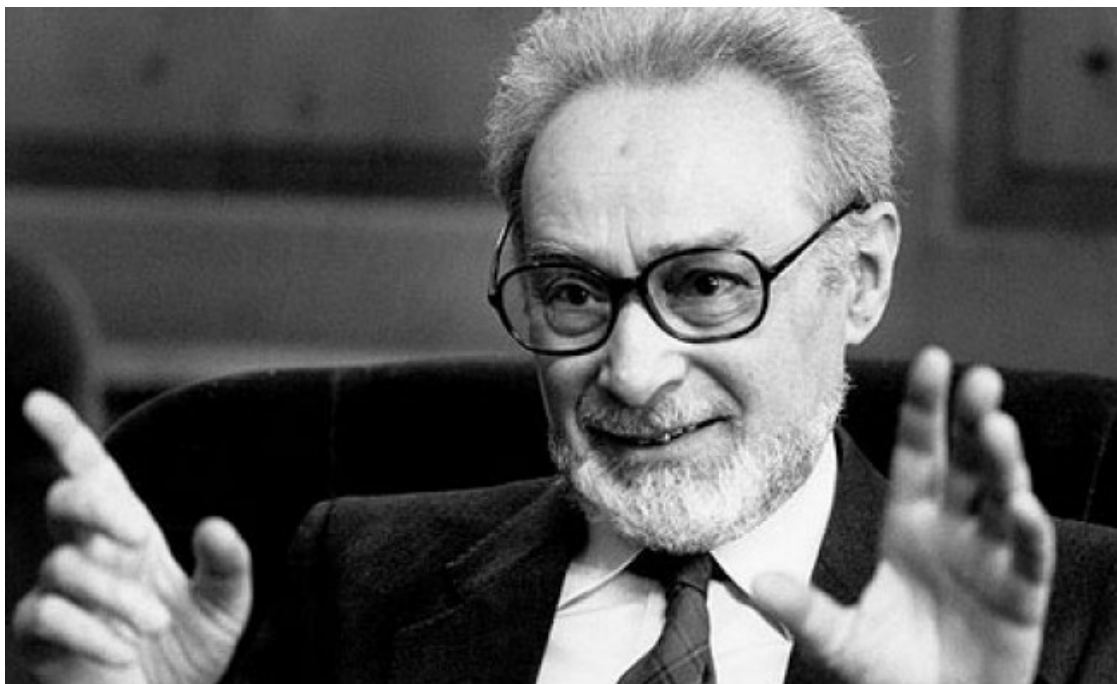
10. Per sort, quan vaig tornar, vaig trobar la meva casa i la meva família gairebé sencera. Només hi faltaven el meu cosí i el meu tiet.

11. He tingut la impressió que aquesta experiència m'ha dotat d'un estrany poder de la paraula. Recordo amb precisió quan vaig fer un viatge, després de sortir del camp, entre el novembre i el desembre del 1945. Enmig de gent desconeguda, vaig començar a explicar el que havia passat i, francament, no recordo ningú que em digués que callés.

12. El que m'ha ajudat a reconstruir la meva vida diria que ha estat el desig d'explicar el que va passar. Fer-ho saber als meus lectors, per fer-los reflexionar.

13. El sistema destrueix la humanitat.

14. La memòria és un deure. Ho és per a tothom i especialment per als qui hem tingut la mala sort però també, en certa manera, l'aventura de viure experiències fonamentals. Crec que és realment un deure transmetre la memòria de tot allò que hem viscut.

Foto: La Stampa